

Δελφίνια και Φάληαινες στις Θάλασσες της Ελλάδας

Ποιος άραγε δεν έχει μαγευτεί βλέποντας να ξεπηδά ξαφνικά ένα δελφίνι μέσα από την γαλάζια θάλασσα και να πλησιάζει γοργά για να παίξει με το κύμα στην πλώρη του σκάφους; Ποιος δεν έχει μαγευτεί βλέποντας δελφίνια να παίζουν αμέριμνα με τα κύματα στην απέραντη γαλάζια θάλασσα ή ακόμα αιχμάλωτα στα δελφινάρια να κάνουν σάλτα στο αέρα, ακολουθώντας τις εντολές του εκπαιδευτή τους;

Ποιος αλήθεια δεν έχει ονειρευτεί να βουτήξει στα βαθιά καταγάλανα νερά των θαλασσών μας, να κολυμπήσει παρέα με τα δελφίνια, να παίξει μαζί τους ανάμεσα στα λιβάδια του Ποσειδώνα, να εξερευνήσει τις θαλασσινές σπηλιές;

Ποιος δεν έχει λαχταρήσει να γυρίσει πίσω στο υγρό στοιχείο, εκεί που οι θόρυβοι ακούγονται αλλιώς, εκεί που το φως φτάνει φιλτραρισμένο, εκεί που νοιώσαμε τις πρώτες μας αισθήσεις, εκεί που περάσαμε τους πρώτους 9 μήνες της ζωής μας, ανέμελα, ακούγοντας τον κτύπο της καρδιάς, εκεί που αργότερα σαν μικρά παιδιά τσαλαβουτήσαμε με τις ώρες, εκεί που βουτήξαμε με μάσκες, πτερυγία και αναπνευστήρες;

Να είναι άραγε αυτό που μας μαγεύει στα δελφίνια και τις φάλαινες, ή να είναι το συνεχές «χαμόγελο» των δελφινιών, η πονηρή μουσούδα τους, τα λαμπερά μεγάλα μάτια τους, η εξυπνάδα τους, η φιλικότητα που πολύ συχνά δείχνουν στον άνθρωπο;

Όπως και να 'χει, τα δελφίνια και οι φάλαινες είναι ίσως τα περισσότερο θαυμαστά και συναρπαστικά ζώα αυτού του υγρού κόσμου. Είναι θηλαστικά που γεννούν τα μωρά τους ζωντανά, που τα θηλάζουν, που ζουν σε οργανωμένες και περίπλοκες κοινωνίες και όλα αυτά μέσα στο απέραντο γαλάζιο των θαλασσών και των ωκεανών.

Από τα παλιά χρόνια οι πρόγονοι μας που κατοίκησαν σε αυτή την μαγεμένη χώρα, μια χώρα ζωσμένη από θάλασσες σπαρμένες με χιλιάδες νησιά, αγάπησαν και σεβάστηκαν τα δελφίνια. Τα θεωρούσαν ιερά ζώα του Απόλλωνα και του Ποσειδώνα και η θανάτωση τους τιμωρούνταν με θάνατο.

Για τις φάλαινες και τα δελφίνια και την ζωή τους κάτω από το νερό πολύ λίγα γνωρίζουμε ακόμα και σήμερα. Οι περισσότερες γνώσεις μας προέρχονται δυστυχώς από τις μελέτες και την εκπαίδευση των δελφινιών που ζουν αιχμαλωτισμένα στα δελφινάρια. Αυτό γιατί στο ανοικτό πέλαγος, εκεί που τα θηλαστικά αυτά περνούν όλη τους την ζωή, η μελέτη των δελφινιών και των φαλαινών δεν είναι εύκολη. Δεν είναι εύκολο να παρατηρήσουμε και να ερμηνεύσουμε την κοινωνική τους ζωή και την συμπεριφορά τους όταν τα βλέπουμε φευγαλέα και μόνο την στιγμή που αναδύονται για να αναπνεύσουν. Παρόλα αυτά, πολλά έχουν ανακαλυφθεί τα τελευταία χρόνια με την επιμονή και υπομονή ερευνητών που τα αγάπησαν και που αφιέρωσαν ουσιαστικά την ζωή τους στην μελέτη τους.

Στις Ελληνικές θάλασσες πολύ λίγα έχουν γίνει μέχρι σήμερα. Η μελέτη και η έρευνα των κητωδών, δελφινιών και φαλαινών, είναι ακόμα στα πρώτα της βήματα. Δεν ξέρουμε ακόμα με σιγουριά ποια από τα είδη που απαντώνται στην Δυτική Μεσόγειο, που έχει μελετηθεί πολύ τα τελευταία 15 χρόνια, βρίσκονται και στις δικές μας θάλασσες, ποιες θαλάσσιες περιοχές φιλοξενούν πολλά δελφίνια και φάλαινες, δεν ξέρουμε ακόμα σχεδόν τίποτα για το μέγεθος του πληθυσμού τους, για το αν απειλούνται ή για το ποιο ακριβώς κίνδυνος τα απειλούν.

Ο Δρόμος του Δελφινιού

Ο **ΠΟΙΑΘ** και η **Ομάδα Αιγαίου**, επιθυμώντας να συμβάλλουν στην έρευνα της γεωγραφικής κατανομής και παρουσίας κητωδών και κυρίως του Κοινού Δελφινιού, που ο πληθυσμός του έχει μειωθεί σημαντικά στις Ελληνικές θάλασσες, συμμετέχουν στην πρωτοβουλία

"Ποιος αλήθεια δεν έχει ονειρευτεί να βουτήξει στα βαθιά καταγάλανα νερά των θαλασσών μας, να κορημπήσει παρέα με τα δελφίνια"

συντονισμού των προσπαθειών διακεκριμένων φορέων που δραστηριοποιούνται στη θάλασσα.

Στόχος της προσπάθειας είναι η δημιουργία αρχείου παρατηρήσεων, προσβάσιμο στους ειδικούς ερευνητές και η επεξεργασία και δημοσίευση των αποτελεσμάτων αυτής της έρευνας. Παράλληλα στόχος είναι η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των όσων ταξιδεύουν στην ανοικτή θάλασσα με ενημερωτικό υλικό, διαλέξεις και εκπαιδευτικές παρουσιάσεις.

Υπεύθυνος του έργου – Επιστημονικός σύμβουλος είναι ο **Δημήτρης Ζαφειρόπουλος, Δρ Χημικός-Περιβαλλοντολόγος, Ωκεανογράφος (M.Sc.), Καθηγητής Κολεγίου Deree.**

Η ταξινόμηση των δελφινιών και φαλαινών

Τα δελφίνια και οι φάλαινες, σύμφωνα με την ταξινόμηση που χρησιμοποιούν οι Βιολόγοι, κατατάσσονται στην ομοταξία των **Θηλαστικών** και στην τάξη των **Κητώδων**.

Τα **κητώδη**, τα θαλασσινά κήτη δηλαδή, διαιρούνται σε δύο ομάδες: Στα **Οδοντοκήτη** όπου περιλαμβάνονται τα κητώδη που έχουν δόντια, και στα **Μυστακοκήτη** όπου κατατάσσονται τα κητώδη που αντί για δόντια έχουν μπαλάνες, ελάσματα δηλαδή που χρησιμοποιούν για να φιλτράρουν την τροφή τους από το νερό.

Στα **Οδοντοκήτη** ανήκουν μικρά και μεγάλα δελφίνια όπως το Κοινό Δελφίνι, το Ζωνοδέλφιο, το Ρινοδέλφιο και η Όρκα, αλλά και ο Φουσπήρας που μπορεί να φτάσει τα 18 μέτρα μήκος. Στα **Μυστακοκήτη** ανήκουν κητώδη όπως η Γαλάζια Φάλαινα, το μεγαλύτερο ζώο της Γης με μήκος που φτάνει τα 25 με 30 μέτρα, η Πτεροφάλαινα ή η Καμπουροφάλαινα.

Από τα πενήντα περίπου είδη δελφινιών που υπάρχουν στον κόσμο στην Μεσόγειο έχουν παρατηρηθεί μόνο 9: το Ζωνοδέλφιο, το Κοινό Δελφίνι, το Ρινοδέλφιο, το Στακτοδέλφιο, η Όρκα (Σπαθοδέλφιο), η Ψευδόρκα, το Μαυροδέλφιο και το Στενοδέλφιο και στα νερά της Νοτιοανατολικής Μεσογείου το Δελφίνι του Ινδικού Ωκεανού. Από αυτά στις ελληνικές θάλασσες μέχρι σήμερα έχουν παρατηρηθεί μόνο 4: το Ρινοδέλφιο, το Ζωνοδέλφιο, το Κοινό Δελφίνι και το Στακτοδέλφιο.

Όσο για τις φάλαινες, στην Μεσόγειο παρατηρούνται συστηματικά 2 είδη: η Πτεροφάλαινα, που είναι και η μόνη φάλαινα που έχει παρατηρηθεί και στις Ελληνικές θάλασσες και η Ρυγχοφάλαινα, ενώ πολύ σπάνια παρατηρούνται είδη που είναι περαστικά από την Μεσόγειο, όπως η Αρκτοφάλαινα, η Βοραιοφάλαινα και η Καμπουροφάλαινα. Τούτη η τελευταία έκανε την εμφάνισή της και στα Ελληνικά νερά πρόσφατα.

Εκτός από τα δελφίνια και τις φάλαινες στην Μεσόγειο παρατηρούνται και δύο είδη της οικογένειας των Ζιφιών: ο Ζιφιός και σπάνια ο *Mesoplodon dentiostriis* καθώς και δύο είδη της οικογένειας των Φουσπηροειδών: ο Φουσπήρας και ο Μικρός Φουσπήρας. Από τα πιο πάνω είδη στην Ελλάδα έχουν παρατηρηθεί ο Φουσπήρας και ο Ζιφιός. Στο Βόρειο Αιγαίο έχει ακόμα παρατηρηθεί η Φώκαινα ένα μικρό κητώδες που ανήκει στην οικογένεια των Φωκαινοειδών.

Απειλούνται τα δελφίνια και οι φάλαινες;

Οι δραστηριότητες του ανθρώπου όχι μόνο ζημιώνουν τα φυσικά οικοσυστήματα, αλλά πολλές φορές τα απειλούν με πλήρη καταστροφή. Όμως και το μέλλον της Γης, απειλείται από παγκόσμια φαινόμενα όπως το φαινόμενο του θερμοκηπίου και την αύξηση της θερμοκρασίας

από την καταστροφή του όζοντος, την αποψίλωση και την καταστροφή των τροπικών δασών της βροχής, την εξαφάνιση χιλιάδων ειδών ζώων και φυτών και την μείωση της βιοποικιλότητας.

Δεκατέσσερις χώρες συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας έχουν υπογράψει από το 1996 την «Σύμβαση για την για την Προστασία των Κητωδών στην Μαύρη Θάλασσα, στην Μεσόγειο και τα Γειτονικά Νερά του Ατλαντικού». Η σύμβαση αυτή προβλέπει την προστασία όλων των κητωδών και ειδικότερα του Ρινοδέλφινου, του Κοινού Δελφινιού, της Φώκαινας και του Μαυροδέλφινου, την μείωση των παραγόντων που τα απειλούν και τον καθορισμό ενός δικτύου προστατευόμενων περιοχών.

Οι χώρες που έχουν υπογράψει υποχρεώνονται να εκπονήσουν και να εφαρμόσουν ένα διαχειριστικό σχέδιο για την προστασία των κητωδών, να εφαρμόσουν νομοθεσία που να αποτρέπει την εσκεμμένη θανάτωση δελφινιών και να μειώνει τις τυχαίες συλλήψεις.

Το πρόγραμμα προστασίας πρέπει να περιλαμβάνει την ψήφιση και εφαρμογή νόμων, την αξιολόγηση και την διαχείριση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ δελφινιών και ανθρώπων, την έρευνα, την ενημέρωση και εκπαίδευση του κοινού και την ανάπτυξη προγραμμάτων αντιμετώπισης έκτακτων περιστατικών.

Η Ελλάδα απλώς έχει υπογράψει την διεθνή αυτή σύμβαση, αλλά από το 1996 δεν έχει κάνει σχεδόν τίποτα για την εφαρμογή της.

Ψάχνοντας για δελφίνια και φάλαινες

Μπορούμε να συναπαντήσουμε δελφίνια και φάλαινες παντού, ή σχεδόν παντού, στις Ελληνικές θάλασσες. Συχνά δεν χρειάζεται να κάνουμε ιδιαίτερη προσπάθεια, γιατί είναι τα δελφίνια που μας

βρίσκουν. Τα βλέπουμε ξαφνικά να πλησιάζουν με ταχύτητα το σκάφος μας για να παίξουν με τα κύματα της πλήρους ή με τα απόνερα του. Αν έχουν κέφι θα μείνουν για κάμποση ώρα μαζί μας, αν όχι θα χάσουν γρήγορα το ενδιαφέρον τους μόλις ικανοποιήσουν την περιέργεια τους για τα εξωτικά αυτά κερσαία όντα, που επιμένουν να μένουν πάντα πάνω στην επιφάνεια της θάλασσας. Άλλες φορές όμως θα περάσουν δίπλα ή κάτω από το σκάφος χωρίς να τα καταλάβουμε.

Αν έχουμε θέληση, επιμονή και υπομονή, τις κατάλληλες καιρικές συνθήκες, ανέμου και κυρίως κυματισμού και βέβαια ένα σκάφος, ιστιοπλοϊκό ή μηχανοκίνητο, μπορούμε να τα βρούμε εμείς, αρκεί το βλέμμα και η προσοχή μας να είναι στραμμένα προς την θάλασσα και να ξέρουμε για τι ψάχνουμε.

Όμως για την αποτελεσματική παρατήρηση τους πρέπει η κατάσταση της θάλασσας να είναι κατάλληλη. Εκείνο που ενδιαφέρει περισσότερο δεν είναι η ταχύτητα ή η ένταση του ανέμου, αλλά το μέγεθος των κυμάτων που σχηματίζονται. Οριακή κατάσταση είναι όταν οι κορφές των κυμάτων αρχίζουν και σπάνε αφρίζοντας. Τότε πια δυσκολευόμαστε να τα διακρίνουμε και να τα εντοπίσουμε ακόμα, και αν βρεθούν κοντά στο σκάφος μας.

Εκείνο που ψάχνουμε να δούμε είναι μια φευγαλέα σιλουέτα ενός δελφινιού ή μιας φάλαινας, καθώς βγάζουν την ράχη τους για λίγο έξω από το νερό για να ανασάνουν, ταξιδεύοντας γρήγορα. Πιο συχνά όμως, θα δούμε τα πτερύγια της ράχης των δελφινιών να ανεβοκατεβαίνουν ρυθμικά, να εμφανίζονται για ένα δύο δευτερόλεπτα και να χάνονται για λίγο. Αν είναι ένα μοναχικό δελφίνι δύσκολα θα το δούμε, πρέπει να τύχει να κοιτάμε σε εκείνο ακριβώς το σημείο που βγάζει το πτερύγιο και την ράχη του έξω από το νερό. Όμως αν πρόκειται για ένα κοπάδι δελφινιών, θα τα δούμε σίγουρα πιο εύκολα.

Άλλες φορές τα δελφίνια και οι φάλαινες μας κάνουν γνωστή την παρουσία τους με ένα μικρό σύννεφο που σχηματίζεται, καθώς ξεφυσούν στην επιφάνεια ή από τους αφρούς και τα πλατσουρίσματα που δημιουργούν όταν κολυμπούν στην επιφάνεια. Πολύ συχνά την παρουσία τους θα μας την κάνουν γνωστή γλάροι και θαλασσοπούλια που πετούν γύρω από ένα κοπάδι δελφίνια.

Θα τύχει συχνά το δελφίνι που νομίσατε ότι είδατε να είναι το πτερύγιο ενός ξιφιού, ή ένας τόνος που ξεπετάγεται από το νερό κυνηγώντας το θήραμα του, η μία θαλάσσια χελώνα που ανεβάζει το μουσούδι της πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, ή και ένα κοπάδι από τονάκια. Μην απογοητεύεστε, το ψάξιμο των δελφινιών είναι σαν το ψάρεμα: η υπομονή και επιμονή πάντα ανταμείβονται. Αργά ή γρήγορα θα δείτε τα δελφίνια ή τις φάλαινες και πολύ γρήγορα θα μάθετε να τα ξεχωρίζετε από μακριά.

Υπάρχει μεγάλη πιθανότητα ένα κοπάδι δελφινιών που εντοπίσαμε να μας πλησιάσουν για να μας παρατηρήσουν από κοντά ή για να κολυμπήσουν και να παίξουν στο κύμα της πλήωρης. Αν συμβεί κάτι τέτοιο, δεν πρέπει να τους δώσουμε να καταλάβουν ότι τα είδαμε. Κρατάμε σταθερή πορεία και ταχύτητα. Σε μηχανοκίνητο σκάφος δεν αλλάζουμε τις στροφές της μηχανής, γιατί ίσως τα τρομάξουμε. Θα πρέπει να θυμηθούμε ότι τα δελφίνια και οι φάλαινες είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στους ήχους. Αποφεύγουμε λοιπόν άσκοπους θορύβους, φωνές και τρεξίματα πάνω στο σκάφος. Ύστερα από λίγο θα μας συνηθίσουν και μπορεί να γίνουν πιο τολμηρά και περιέργα και τότε μπορούμε να τα παρατηρούμε από κοντά για ώρες.

Αν πάλι τα εντοπίσουμε από μακριά, τα πλησιάζουμε ήρεμα. Αλλάζουμε πορεία σιγά - σιγά και μειώνουμε σταδιακά την ταχύτητα του σκάφους στους 5-6 κόμβους Πρέπει οπωσδήποτε να φροντίσουμε να τα πλησιάσουμε κινούμενοι σε μία πορεία σχεδόν παράλληλη με την δική τους.

Αναγνώριση

Έχουμε λοιπόν καταφέρει να πλησιάσουμε τα θαλάσσια κήτη και πρέπει να τα αναγνωρίσουμε. Όπως αναφέραμε, στις Ελληνικές θάλασσες έχουν μέχρι τώρα παρατηρηθεί μόνο δύο είδη φάλαινας και 7 είδη κητωδών με δόντια. Έτσι η αναγνώριση γίνεται αρκετά πιο εύκολα, μια και πρέπει να μάθουμε να αναγνωρίζουμε λίγα μόνο είδη.

Το πρώτο βήμα στην αναγνώριση είναι να αποφασίσουμε για το μέγεθος των ζώων που είδαμε. Αν αυτό που είδαμε έχει μέγεθος πάνω από δέκα μέτρα, τότε τα πράγματα είναι σχετικά εύκολα: έχουμε να κάνουμε με μια Πτεροφάλαινα ή ένα Φουσιπτήρα. Αν το μέγεθος είναι ανάμεσα στα 4 και τα 10 μέτρα, τότε μάλλον είναι Ζιφιός, που όμως τον συναντάμε σπανιότατα. Αν το μέγεθος είναι κάτω από 4 μέτρα τότε μπορεί να είναι Στακτοδέλφινο, Ρινοδέλφινο, Ζωνοδέλφινο ή Κοινό

δελφίνι ή Φώκαινα, όμως και αυτή η τελευταία σπάνια και πολύ δύσκολα παρατηρείται. Αν το μέγεθος είναι πιο κοντά στα τέσσερα παρά στα τρία μέτρα, τότε πρέπει να είναι Στακτοδέλφινο, αν είναι γύρω στα 3 μέτρα θα είναι Ρινοδέλφινο και αν είναι γύρω στα 2 μέτρα τότε θα είναι ή Ζωνοδέλφινο ή Κοινό Δελφίνι. Βέβαια δεν είναι πάντα εύκολο να υπολογίσουμε το μέγεθος τους και έτσι θα πρέπει να δούμε και τα άλλα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.

Τα Στακτοδέλφια έχουν μια χαρακτηριστική πλακουτσή μύτη (στην πραγματικότητα δεν έχουν ρύγχος), πολύ μεγάλο ραχιαίο πτερύγιο και ένα ανοικτό σταχτί χρώμα, πράγμα που κάνει την αναγνώριση τους σχετικά εύκολη. Αν δεν είναι λοιπόν Στακτοδέλφινο, τότε θα πρέπει να αποφασίσουμε πιο από τα τρία είδη είναι: Ρινοδέλφινο, Ζωνοδέλφινο, ή Κοινό Δελφίνι. Αν είναι σχετικά μεγάλο και έχει ένα γκρι χρώμα, τότε είναι Ρινοδέλφινο, αν αντίθετα είναι πιο μικρό με μαύρη ράχη και ανοιχτότερο χρώμα από κάτω, τότε είναι Ζωνοδέλφινο ή Κοινό Δελφίνι.

Μένει τώρα να αποφασίσουμε ανάμεσα σε αυτά τα δύο. Θα μας βοηθήσουν τα χαρακτηριστικά σχέδια: η ανοιχτόχρωμη πινελιά που ξεκινά πάνω από το μάτι και φτάνει σχεδόν κάτω από το πτερύγιο της ράχης στο Ζωνοδέλφινο, ή το μαύρο τρίγωνο που σχηματίζεται κάτω από το πτερύγιο της ράχης στο Κοινό.

Ένα άλλο πολύ χρήσιμο κριτήριο είναι η περιοχή που είδαμε τα δελφίνια. Αν είναι κοντά στις ακτές, η μεγαλύτερη πιθανότητα είναι να είναι Ρινοδέλφινο. Αν τα είδαμε μακριά από τις ακτές ή εκεί που τα νερά είναι πολύ βαθιά, τότε θα είναι ή Ζωνοδέλφινο ή Κοινό Δελφίνι.

Στον Νότιο και Βόρειο Ευβοϊκό και τον Σαρωνικό, για παράδειγμα, η μεγαλύτερη πιθανότητα είναι να πρόκειται για Ρινοδέλφινο. Στον Αμβρακικό είναι σίγουρο ότι είναι Ρινοδέλφινο. Στον κόλπο των Αλκυονίδων συχνάζουν μεγάλα κοπάδια από Ζωνοδέλφια, αλλά μαζί με αυτά θα δούμε και Κοινά Δελφίνια. Τέλος, στην θάλασσα ανάμεσα στην Λευκάδα και Αιτωλοακαρνανία θα δούμε Κοινά Δελφίνια.

Τις φάλαινες σπάνια θα τις δούμε κοντά στις ακτές ή σε ρηχά νερά. Πτεροφάλαινες παρατηρούνται στο Ιόνιο, ανοικτά από την Λευκάδα και την Ζάκυνθο, στα νότια της Κρήτης, ενώ Φουσιπτήρες έχουν παρατηρηθεί στο Ιόνιο και ανάμεσα από τις Σποράδες και την Χαλκιδική.

Μπορούμε όμως να πάρουμε κάμποσες φωτογραφίες και να αναγνωρίσουμε το θαλάσσιο κήτη που είδαμε με την ησυχία μας σπίτι. Σήμερα ακόμα και οι μικρές και φτηνές ψηφιακές μηχανές έχουν φακό zoom και αυτόματη εστίαση και μπορούν να πάρουν θαυμάσιες φωτογραφίες αλλά και βίντεο.

Τα στοιχεία που θα συλλέξετε, μπορείτε προς το παρόν να τα αποστείλετε στο email του ΠΟΙΑΘ: info@horc.gr